

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Eusebiu Tu Pamphilu Ekklesiastikē Istoría

Eusebius <Caesariensis>

Mogvntiae, 1672

Cap. IX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14478

retur. Proinde illud unà cum simulacris ac donariis, totum funditus everti iussit. Confestim igitur lascivi erroris machinamenta, Imperatoris precepto dissipata sunt: militibus ad purgandum locum operam suam præbentibus. Et qui lascivia hæcenus dediti fuerant: Imperatoris minis perterriti, modestè se gerere didicerunt. Hunc in modum Imperator cum larvas & integumenta nequitiæ quæ vulgi animos seducebat, omnium oculis subiecisset, Servatorem suum coram universis prædicavit. Nec fuit ququam, qui convictis ac deprehensis subveniret; non dæmon aut Deus; non vates aut hariolus. Neque enim hominum mentes, in profunda caligine amplius volutabantur: sed vera pietatis radiis illustrata, majorum suorum ignorantiam condemnabant, eorumque cæcitatem miserebantur; scq; ipsas beatas judicabant, quæ gravissimo errore liberatæ essent. Ad hunc modum Dei optimi nutu, & Imperatoris operâ, universum hostiû genus tam aspeçtabilium, quàm eorum qui oculorum aciem effugiunt, brevi temporis spatio deletum est: ac deinceps pax optima juventutis educatrix, orbem terrarum occupavit. Nec bella amplius erant, cum utiq; nec Dii essent. Sed neq; pugnae per agros perque urbes exstiterunt, sicut antea, cum dæmonum cultus vigeret. nec amplius inter homines cruor passim fundi vitus, ut antea, cum impie superstitionis invaluisset furor. Opportunum nunc tempus est, ut recentia cum veteribus comparemus, & rerum in melius factam mutationem ex collatione deteriorum intueamur; videamusq; quo pacto olim quidem vestibula, delubra, luci ac templa, in singulis urbibus ambitiosè erant ipsis exstructa, & plurimis donariis exornata. Ac tyranni quidem qui tunc temporis dominabantur, Deos maximo in pretio & honore habebant. Gentes quoque & populi in agris atque in locis omnibus, in privatis etiam domibus, in penariis scilicet cellis ac thalamis, flatuis eos ac signis juxta patrios ritus honorabant. Fructus autem pietatis illis contigit, non illa quam nunc oculis cernim⁹ pax; sed omnia prorsus contraria: bella nimirum, pugnae & seditiones; quibus toto vitæ suæ spatio divexati, sanguine atque intestinis cadibus regiones suas compleverunt. Dii porro qui ab ipsis colebantur, vaticinia quidem & oracula, & rerum futurarum præscien-

CAP. IX.

Α νεν. αυτοίς ἡ ἀφιερώμασιν, ἐκβαθεύοντο τοῦ ἀφανθῆναι κελευεῖ ἐλύετο δὴτα πάντα βασιλικῷ νύματι, ταύτης ἀκολούθησαν μηχανήματα. χεῖτε στρατιωτικῆ, τή τε πεκαθάρασθαι δικονοίτο. (αφιερέν δ' ἔμαρ θανον ἀπαλή βασιλέως, οἱ μερεῖ τὰς ἀλλοίλασοι. ἀλλὰ ἦ ὡς καὶ ταύτης λαοπάσων φάσματα κακίας ἐμφανήτοῖς πασι κατασπασάμην βασιλέως, τὸν αὐτὸν σατήρατι πᾶσιν ἀνεκέρησεν ἐκλή τε δρωγος ἐδωκεν ἐδ' ἐπαμύμων τοῖς ἐαλωκόσιν, ἐδαμύμων Θεός. ἐχρησμοδός. ἐμάντις ἐγγύρετι σκοτίῳ ζοφῷ αἰ τῷ ἀνθεσπιῶν ἀλλοδέντο ψυχαί. θεοσεβείας ἡ ἀπαιεῖς αἰτίσι πεφωτισμένοι, τοῖς μὲν αὐτῶν ποσὶν τοσσι κατεμέμφοντο ἀγνωσίαν ἢ ἐν τεσπταρῆς τῆς ἀδελφείας. σφᾶς ἡ αὐτὰς μακαρῶν ἀπέφανον, ὡς ἀνδρείης ἢ ἐν τεσπρημῶν πᾶσιν. ἔτω δὴτα ἐν βραχεῖ, Θεὸς μεγάλη βασιλέως τε ὑπεργία, πᾶν τῶν ἐχθρῶν καὶ πολεμίων, ὄρωμένων τε καὶ ἀφαιων, ἐπρητο γένθ. εἰρήνη τε λοιπὸν ἀγαθὴ καὶ κερρηγροθῆθ, τὸ πάντων ἀνθεσπιῶν δὲ ἀμῶσαν οἰκητήριον καὶ ἐκ ἐτ' ἦσαν πόλει, ἢ μὴ ἡ θεοί. ἀλλ' ἐδ' ἐμάχα κατ' ἀγρῶν κατὰ πόλεις, οἷα τὸ πρὶν, ὅτε τὰ δαίμων ἐπὶ πῆνθε. καὶ ἐκ ἐτ' αἱμάτων παρ' ἀνθεσπιῶν ἐκχύσεις, ὡς ὅτε τὰ τῆς πολυθῆς μακίης μαζεν. Ὡσα δ' ἐν τὰ νεὰ τοῖς παλαιῶν σπτι παραβάλλειν, καὶ τῶν δὴ τὰ κρησπιῶν πῆν ἐκ τῆς τῆς χειρόνων ἀντιπαραθέσεως ἐπισκοπεῖν. διακρίνειν τε καὶ συνορεῖν, ὡς πᾶσι μὲν προόπυλα καὶ τεμύχη, ἀλλοσ τε ἢ κρησπιῶν τα πᾶσαν πόλιν αὐτοῖς φιλοπόνως ὄρωσιν ἀναθήμασί τε πᾶν πολλοῖς ἐσεφαιεῖτο θναοί. καὶ Θεῶν μὲν πολὺς ἢ ὁ παρᾶ τῶν τότε τεραίνους λόγθ. ἔδρη τε καὶ ὄρω κατ' ἀγρῶν καὶ πάντα τόπον, ἢ ἢ τε κατ' ἀγρῶν ἐν αὐτῶν αὐτοῖς ταμείας τε καὶ ὄρωμοις καὶ ἀγάμασιν ἐτίμων τα πατέρα τῶν εὐσεβείας αὐτοῖς ὁ κρησπιῶν, ἔτανν ὄρωσιν ὄρωσιν τῆς πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ χεῖς ἐπὶ πάντα ἡ ταναντία τῆς πόλεμοι. καὶ κρησπιῶν καὶ ἐσᾶσεις αἰς διὰ παντός τε βραχεῖ τα τεμύχη, αἱμασι καὶ φόνους ἐμφανῶν τῶν αὐτῶν ἐπὶ χεῖς ὄρωσιν οἱ δ' ἐτ' αὐτῶν αὐτῶν τιμῶν μὲν καὶ κρησπιῶν

ὁμελλόντων παρρηγνώσεις, σὺ κολακεία πολ-
 λήτοις τότε κρατῶσιν ἐπηγελλόντο· τὸν ὃ
 σφῶν ὄλεθρον ἐκ ἐγνωσαν παρρηγνώσας, ἐδὲ
 παρρηγῶσαι σφίσιν αὐτοῖς· ὁ δὲ καὶ μέγιστον
 γένουσι αὐτῶν δ᾿ εἶγμα τῆς ἀπάτης ἐλέγχῃ. ἐ-
 δὲ γὰρ πῶποτε τῷ Ἰππὶ χρισμοῖς πάλαι
 θαυμαζομένων, τῷ εἰς ἀνθρώπους ἐκλαμ-
 ψη τῶ κοινῶ σωτήρης παρηγορῶσεν, ἐδὲ τὸ
 νέον κήρυγμα τῆς ἑσπέρως παρηγορῶσεν, ἐδὲ τὸ
 θεογνωσίας ἀλλ' ἐδ' αὐτοῖς ὁ Πύθιου στυγ-
 ρῶν, ἐδ' ἑτέρως τῷ μεγαλοδαιμόνων, τῷ οἰ-
 κείαν ἐρημίαν. ἐδὲ τὸν πολιορκητῶν ἐβέσι-
 σεν, ἐδὲ τὸν αὐτῶν καθαρῶν ἐμαντεύσατο.
 τίς ὃ χρισμοῖς ἡ μάντις, τὰ μὲν αὐτῶν σεμ-
 νὰ νεκρῶς ἐπιφανέντων τὰ βίω σβεδῶσεν.
 τὴν δ' εἰς τὸν πάντων βασιλέα γνώσιν τε καὶ
 εὐσέβειαν, πᾶσιν ἀνθρώποις παραδοθήσεται
 παρηγορῶσεν, τίς τὸ σεμνόν τετι καὶ θεοσεβές
 βασιλείαν, αὐτὸν τε τὸν καλλίνικον ἡμῶν, τὰ
 ἰεῖν δαιμόνων αὐτῶν πανταχῶς ἀνεγέρ-
 μῃνα τρέπαια, καὶ τῷ ὑψηλῶν τὸν ἀφανισμόν,
 παρρηγῶσιν ὃ δια πυρῶν χονείαν, καὶ τὴν ὃ
 ἀγρῶν ἰδέας εἰς ἀναγκαίας χεῖρας τῷ ἀ-
 λυτῶν μεταβολῆν, τίς πῶποτε ἡρώων διεσεί-
 λατος χονδουρῶν δ' αὐτοῖς τῷ ἔσθλων, εἰς
 λεπτόν τε γελῶν καταπυρῶν, τίς πῶποτε
 Θεῶν ἐκμημόνευσεν, ποῖ δ' ἦσαν οἱ τέτων ἀρω-
 γη, μὴ ἐχρῆπα μόνον αὐτῶν ἀφιερώμα-
 τιν ὡς ἀνθρώπων ἀφανισμοῖς, ποῖ ποτ'
 ἦσαν οἱ τῶν πολέμων τὸ πρὶν ἐνεργῶντες, τῶν
 σφῶν πολιορκητῶν ἐν βαθυτάτῃ διατελέν-
 τας εἰρήνη θεῶν, ποῖ ὃ οἱ τέτοις ὡς Θεοῖς
 ἐπιταρῶντες, καὶ πεποιθήσιν ματαίαι τῶν λο-
 γισμῶν ἐπαρῶν, οἱ τὴν μὲν πλάνην εἰς ὑ-
 ψῆ ἔγειρατες, πόλεμον δ' ἀκήρυκτον κατὰ
 τῷ παρρηγῶσιν τῶ ἀληθείας ἀρῶν, κακοὶ
 κακῶς δὲ πολῶσιν ποῖ δὲ τὸ τῶν θεομάχων
 γιγάντων σφῶν καὶ τῶν δρακόντων τὰ συ-
 ἐγκματα, οἱ τῶν γλώπας ἀκούσαντες, φω-
 νίας ἀθέως κατὰ τῶ παμβασιλείας ἠφίεσαν·
 ἀλλ' οἱ μὲν τῶ βασιλείων ὄλων πεπολεμῶ-
 ν, πολυπληθείας Θεῶν παρρηγῶντες, σὺ
 πολλῆ δυνάμει χεῖρὸς στρατιωτικῆς ἐπή-
 σαν νεκρῶν εἰδῶλα καμνόντων, ἐν ἀλύχῳ
 ἀλάμασι παρηγορῶν. ὁ δ' εὐσεβείας θῶ-
 ρακι πεφραγμένον, τὸ ζωτήριον καὶ ζωοποιόν
 ἐμείον, ὡς περὶ τὸ φῶστρον καὶ κακῶν ἀμυντή-

A tiam promittebant iis qui tunc rerum
 potiebantur, turpiter adulantes. Iidem
 verò suum ipforum exitum prævidere
 ac sibi ipsis prædicere minimè potue-
 runt. Quod quidem maximum argu-
 mentum est ad fraudem eorum convin-
 cendam. Nullus certè ex iis qui oracu-
 lorum causà olim in admiratione fue-
 rant, splendidissimū communis omniū
 Servatoris in terras adventum, & cogni-
 tionis divinæ ab illo primū tradite no-
 vam prædicationem unquam prædixit.
 Sed nec Pythius ipse, nec alius quisquā
 ex magnorum dæmonum numero, va-
 ffitatem suam præcivit; nec quis ipsos
 expugnaturus atq; everfurus esset, vati-
 cinatus est. Quis item ariolus aut va-
 tetes, Deorum quidem cultum novi cu-
 jusdam in terris adventu penitus extin-
 ctum iri prædixit summi verò omnium
 rerum Moderatoris notitiam universis
 hominibus tradendam esse? Quis hunc
 sanctum & religiosū Principatum, quis
 hunc ipsum victorè, quis tropea ab ipso
 contra dæmones ubiq; erecta, & excel-
 sorum destructionem prævidit? Jam si-
 mulacra igni conflanda esse, & ex inutili
 specie in necessarios usus vertenda, quis
 Heroum unquam pronuntiavit? Quis
 Deorum, de statuis suis quæ constantur
 & in tenuous laminas non sine ludibrio
 conscinduntur, mentionem unquam
 fecit? Ubinam quæto erant illorum de-
 fensores, ut monumentis sibi consecra-
 tis, quæ ab hominibus destruebantur
 subvenire non possent? Ubinam sunt,
 qui bella antea concitabant, & qui nunc
 expugnatores suos in summa pace de-
 gentes conspiciantur? Ubinam sunt, qui
 illis tanquam Diis confidebant, & inani
 persuasione animos suos extulerant; qui
 cum errorem quidem superstitionis suæ
 ad summum culmen evexissent, bellum
 verò injustum adversus veritatis propu-
 gnatores suscepissent, miseri miserè per-
 ierunt. Ubinam gigantum catervæ con-
 tra Deum ipsū pugnantium? ubi draco-
 num sibi, qui linguas suas acuentes ad-
 versus summum omnium Moderatorè,
 voces impias emittebant? Enim verò il-
 li, summi omnium Imperatoris seipfos
 hostes professi, Deorum freti multitu-
 dine, cum ingentibus armatorum co-
 piis irruebant; mortuorum simulacra
 in statuis anima destitutis præferentes.
 Hic verò noster Imperator lorica pie-
 tatis indutus, cum salutarem ac vivificum
 signum, tanquam terriculamentum &
 malorum propugnaculum hostium

multitudini opposuisset, de hostibus pariter ac demonibus victoriam reportavit. Posthæc gratum animum suum ostendens, precibus cum gratiarum actione Deo qui victoriæ Auctor fuerat perfolutus; clara voce & monumentis statuarum erectis, triumphale signum cunctis hominibus prædicavit; in medio urbis regiæ insigne hoc tropæum contra omnes hostes statuens; cunctisque disertè præcipiens, ut hoc salutare signum quod nulla unquam ætas deletura est, Imperii Romani, id est, orbis totius præsidium agnoscerent. Atque hoc tum universos homines docuit, tum imprimis milites. Neque enim eos in hastis armisque, nec in corporis robore spem ponere oportere; sed summum Deum, omnium bonorum ipsiusque, adeo victoriæ Largitorem agnoscere. Sic Imperator (ò rem pæne incredibilem) exercitui suo precationum magister ipse atque institutor fuit: ipsaque preces divinis legibus ac ceremoniis congruentes tradidit; ut manibus quidem in cælum sublatis, mentis autem oculis altius ad ipsum usque cælestem Regem erectis, illum victoriæ Auctorem; illum Servatorem, Custodemque & Adjutorem in orationibus invocarent: Utque diem precationibus congruum existimarent eum, qui reverà primus & caput ceterorum, & qui verè dominicus est ac salutaris: qui que lucis, vitæ, immortalitatis atque omnis boni vocabulo appellatur. Quin etiam ipse sibi tantorum bonorum præceptor factus, in ipsis regiæ penetrabilibus Servatorem suum veneratur; & nunc precando, divinas implet leges ac ceremonias; nunc sacrarum Scripturarum auscultatione animum suum instituit. Præterea homines Deo consecratos, qui vitæ gravitate & reliquis virtutibus ornati essent, ministros, & totius domus custodes ordinavit. Denique Protectores & stipatores fidi, benevolentia armis muniti, Imperatorem ipsi pietatis magistrum agnoscunt. Porro Imperator triumphale illud signum colit, utpote latentem in eo vim divinitatis expertus. Etenim hostium agmina ab hoc signo in fugam versa, & invisibilem demonum exercitus profligati. Hoc signo insolentia eorum qui Deo bellum indixerant, compressa; & maledicorum atque impiorum linguæ confictæ. Hoc signo barbare gentes subactæ, & superstitiosi demonum cultus, fraudes ac ludibria convicta sunt. Huic

A
 ριον, τῶ πῆρ τῶ ἐναντίων αὐτῶν ἀποδοῦναι
 ὁμᾶ τῶ κατ' ἐχθρῶν καὶ τῶ δαίμονων κτλ
 ἀπὸ τῆς κατ' οὐρανὸν εὐχῆς
 σῆριον ἀποδοῦναι εὐχῆς τῶ τῆς νίκης ἀπὸ
 φωνῆ μεγάλης καὶ σήλαις, ἀπασιν ἀνδραγαθῶν
 τὸν νικοποιὸν ἀνεκλήσει τὸ σημεῖον. μέση τῆ βασιλευσῆ
 σιλύθησιν πόλιν μέγα τροπαῖον τετρί κτλ παρ
 των πολεμίων ἐγείρας, διαρρήδωτε ἀνδρα
 λειπὸν σωτήριον τετρί σημεῖον, τῆς ῥωμαίων
 ἀρχῆς καὶ τῆς καθόλου βασιλείας φυλάκτι
 ριον κηρυτῶν εἶδεναι τῶ τροπαῖον δὴ γινώσκον
 ἀπασιν ἐδίδασκεν ἀνδραγαθῶν, καὶ περὶ
 πάντων τῶ στρατιωτικῶν. οἷς δὴ μάλα χαρ
 ναι, μὴ δόρασι καὶ παντευχίαις, μηδ' αὐτῶν
 σωμάτων τῶς ἐλπίδας ὄξασθεν. τὸν δὲ ὄντι
 πάντων Θεὸν εἶδεναι, τὸν παντός ἀγαθῶν καὶ
 αὐτῆς νίκης δοτήρα. ἔτω δὴ βασιλεὺς αὐτῶν
 ὡ τῆς ᾠδῆς ἀκοῆς, λόγων εὐκταίῶν ἐν
 δασκαλῶ τῶ αὐτῶν στρατῶ κατὰ τῶ εὐχῆς
 τε εὐσεβεῖς, θεσμοῖς ἀκοῆς τῶ παρεδόν
 θεοῖς. ἀνω μὲν ἀρετῆς εἰς ἕρανὸν μετετα
 τῶ χεῖρας. ἀνωτάτω δὲ Ἰησοῦν ἕρανὸν βασι
 σιλία ἔως τ' διανοίας ᾠδῶν ἀποδοῦναι ὄξασ
 μέας καὶ κείνον τῶς εὐχῆς νίκης δοτήρα σωτή
 ρα, φυλάκα τε καὶ βοηθὸν Ἰησοῦν ἕρανὸν καὶ
 μὲν καὶ ἡμέραν εὐχῶν ἡγάδῃ καταλλῶν
 τῶν κυρίαν ἀληθῶς καὶ πρώτῳ ὄντι κυρια
 κῶ τε καὶ σωτήριον, τῶ δὴ καὶ φῶτος καὶ
 ἡς, ἀθανασίας τε καὶ ἀγαθῶν παντός ἕρανὸν
 μον αὐτός τῶ εὐχῆς δὴ δασκαλῶ καὶ ἀρετῶν
 γαθῶν, ἐν αὐτοῖς βασιλικῶς ταμίαις ἵον σω
 τῆρα γεραίρων ἀπὸ, ὡδ' εὐχῆς θεσμοῖς
 ὄξαστελει θεοῖς ὡδ' ἵ λόγων ἕρανὸν ἀκοῆς, τῶ
 νῶν ὄξαστελει εὐετό. διάκονοι δὲ αὐτῶν καὶ ἕραν
 ῆται. Θεῶ κατὰ τῶ ἕρανὸν, ἕραν τε σεμνῶν
 καὶ ἀρετῶν κεκοσμημένοι ἀνδρες, φυλάκα τε
 παντός οἷος κατὰ τῶ ἀντὶ καὶ δορυφόροι ἵον
 σωματοφύλακες, τρίτοις εὐνοίας ἀγαθῶν
 καθωπλισμένοι, βασιλεῖα δὴ δασκαλῶν ἕραν
 ἕραν ἐπεγείρασαν τῶ βίβ. ὁ ἵ βασιλεὺς τῶ ἕραν
 ποιὸν ἕταν σημεῖον, ἕραν ἵον πῆραν τῶ αὐτῶ
 θεότητῶ μαθῶν καὶ γῶ δὴ τῶ πῆραν τῶ αὐτῶ
 μῶς στρατίας ἕραν ἕραν τῶ δυνάμεις ἀρετῶν
 νῶν δαίμονων ἡλασῶν ἵον ἕραν θεομαχῶν καὶ
 γαλαυχῶν καθῆραν τῶ δυνάμεις ἀρετῶν καὶ
 δυοσεβῶν ἡλασῶν κατὰ τῶ ἕραν τῶ αὐτῶ
 ἕραν φυλάκα καὶ πῆραν τῶ ἕραν πῆραν τῶ αὐτῶ

συνικίμων ἀπάτης ἠλέγχοντο· τέτω τὸ πάντων ἀγαθῶν τέλος, οἷον τιχρὲ βασιλευς ἀποδιδέξ, ἀπανταχῆ γῆς ἐπὶ πικρίας ιδεῖστο. πλεσσία κὶ βασιλικῆ χειρὶ, νεῶς καὶ τεμεῖον, ἰερά τε παροικηθῆα σωίσααδ τοῖς πασι διακελευόμην· ὑψέτο ἡ παραχρῆμα μέσαις αὐταῖς ἐπαρχίαις τε καὶ πόλεσι, βασιλικῆς μεγαλονοίας μεγαλεργήματα. ἐν ὀλίγῳ τελευτά κατὰ πᾶν ἐθνε δὲ λαμπρὸν, ἀθέε τυρανίδ· τὸν ἠλεγχον ἐφελκόμενα· οἱ μὲν γὰρ ψυχῆς ἀνομοία παρ μικρῆ θεομαχείῃ ὠρηκόμενοι, κινῶν δίκην ληπτόντες, κτ' ἀψυχῶν οἰκοδομημάτων, ὅτι μὴ κατ' αὐτῆ θεῆ ἠδύωντο, τὴν θυμῶν ἠφίεσαν. εἴτ' ἔξ ὑψος εἰς ἔδαφ· καταρρίπτοντες, ἔξ αὐτῶν τε βάθρων ἀσασιάπροντες τὰ παροικηθῆα, ἐαλωκίας ὑποπολεμίων πόλεως παρέχον θεῶν· καὶ τῆτ' ἰὼ αὐτοῖς τῆ κακῶν τὸ δέμα, δι' ἐ τὸ θεῖον ὡσπερ ἀμυρόμην, τῆς φρενοβλαβείας αὐτίκα τῶ πείραν ἐλαμῶσαν ἔπω δ' ἐν αὐτοῖς βραχὺς δὴ κέρει· κ' μιᾶ ῥοπή θεηλάτε καταγῆδ· ἀφανείς ἐποί. ὡς μὴ γέν· μὴ σπέρμα, μηδ' ἐ τι λείψανον τῆς αὐτῶν μνήμης, ἐν αὐτῶν τοῖς ἀπολειφθῆναι. ἀεθ' ἰὼ δ' ἐν βραχεῖ τὸς πάντας, καίπε εἰς πῆθ· ἀφωρισόμενος, θεηλάτοις μάστιγι τιμαρμύρας ἀποπέμναι. ἀλλ' οἷδ' ἐμὲ θεομάχης λυτῆς, τοῖσιν ἔρανο τέλος. ὅ τ' τὸ ζωτήριον τροπαῖα παρ ἐβλημῆ· μὲν αὐτῶς· ἐ μὴν μόνιθ· σωόντ· ἡ καὶ συμπράττοντ· τῆ μόνε βασιλεύς, τῆ μικρῶ προδεν ἐαλωκότων, τῆ νέα πολὺ κρείττονα. τὰ δεύτερα, μακρῶ τῆ πρώτων ἀπέβαινε τιμιώτερα. ὡδ' ἐμὲ τῆ ἐπάνυμον αὐτῶ πόλιν, διαφόρως ἐκκλησιαστικῆ θεῆ φαιδριών. ὡδ' ἐ τὴν Βιθυνίαν ἀρχισαν, μεγίστην τιμῆ καὶ περικαλλεστάτην· τῆ ἡλοιπῶν ἐθνῶν τὰς μάλισα κρατισεύσας, τοῖς ὁμοίοις ἐκόσμει πάντων ἐξαιεστα δύο τμήματα τῆς ἐώας ἀπολαβῶν. τὸ μὲν ἑπὶ τῆ Παλαιστίνῃ ἐθνῶς, ὡς αὐτὸν ἐνδ' ἐ ζωποικῆ νάματ· πηγῆς δίκην ἀνομείσαντ· εἰς πάντας. τὸ δ' ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς μετροπόλεως ἡ τῆν ἐπάνυμον Ἀνατολίαν κοσμεῖ προσηγορίαν, τῆ ἡμῶν ὡσπερ ἐν κεφαλῇ τῶν τῆδ' ἐθνῶν ἀπάντων, θεῖον τι κ' μονογενὲς χρῆμα μεγέθους ἐνεκα κ' καλλονῆς,

A denique (quod omnium bonorū caput ac summa est) Imperator quasi debitum quoddam persolvens, ubique terrarum arcus triumphales erexit. Templi item ac delubra in ejus honorem constituit, regali opulencia ac liberalitate: & oratoria construi, omnibus præcepit. Confestim igitur in mediis Provinciis ac civitatibus, eximia Imperialis magnificentiæ opera exstrui cœpta: brevique temporis spatio in omnib' provinciis refulerunt, tyrannicæ dominationis impietatem apertè confutantia. Hi enim nuper præcipiti furore ad bellum contra Deum gerendum impulsī, instar rabidorum canum, in ædificia sensu carentia, quandoquidem in Deum ipsū non poterant, vim omnem effuderant: & oratoria ab ipsis culminib' ad solum usq; disturbantes, ac fundamenta ipsa eructes, captæ urbis imaginem spectantib' præbuerant. Hujusmodi scelerum tragœdia ab illis acta est: in qua Deum ipsū oppugnare aggressi, furoris sui illicò ultionē senserūt. Vix enim breve temporis spatium intercesserat, cū procella cœlitus invec̄ta, omnes uno momento abripuit atq; delevit: adeo ut nec genus, nec soboles, nec ullum vestigium nominis eorum inter homines relicto sit, sed omnes licet numero plurimi essent, verberibus divinitus inflicto ex cruciati, funditus perierint. Et hi quidem furoris sui quo adversus Deum insurrexerant, hujusmodi exitum nacti sunt. Hic verò qui salutaris tropæi præfidio munitus, solus in hostes irruerat: aut potius non solus (aderat enim ipsi & auxilium ferebat is qui solus est Imperator) nova oratoria longè præstantiora iis quæ paulo ante expugnata fuerant, exstruxit, & posteriora multo magnificentiora priorib' effecit: nunc urbem nominis sui variis Dei illustrans Ecclesiis: nunc urbem totius Bithyniæ facile principem, amplissimā & pulcherrimā exornans Basilicā. Sed & in reliquis provinciis, urbes nobilissimas hujusmodi ornamentis decoravit. Ceterum cū duo præcipua Orientis loca elegisset, alterum in Palestina, propterea quod salutaris fidei rivus inde tanquam ex fonte in omnes gentes exundavit; alterum in urbe totius Orientis metropoli, quæ ab Antiocho nomen accepit: in hac quidem tanquam in vertice omnium ejus tractus provinciarum, singulare quoddam opus seu amplitudinem, seu decorem spectes, Deo consecravit. Quippe univertum tem-

plum lōgo extrinsecus ambitu circum-
 scripsit:interiūs verōBasilicam ipsam ad
 summam erexit altitudinem, eamq; o-
 ctadri formā constructam variè exor-
 navit,& plurimis undiq; cubiculis& ex-
 hedris circumdatam, diversis cujusque
 generis ornamentis venustavit. Et hæc
 quidem confecta sunt in hunc modum.
 In provincia autem Palæstina, apud ci-
 vitatem quæ Hebræorum regia quon-
 dam sedes fuit,in ipso urbis meditullio,
 ad locum Dominici sepulcri,Basilicam
 immensæ amplitudinis,& ædem sacram
 in honorem S. Crucis omni magnifi-
 centiæ genere exornavit. et monumentum
 Servatoris sempiterna memoria di-
 gnum, illiusq; tropæa contra mortem e-
 recta, ornamentis quæ dicendo exprimi
 nequeunt,decoravit. Cumq; tria elegif-
 set loca tribus sacris & mysticis spelun-
 cis honorata, singula magnificis edifi-
 ciis ornavit: ei quidem speluncæ in qua
 Deus primùm apparuit, congruum ho-
 norem impendens: in altera autem, ulti-
 mæ illius assumptionis in montis verti-
 ce illustrans memoriam: in illa verò spe-
 lunca quæ inter utramq; media est, Ser-
 vatoris nostri certamina & victoriam
 extollens. Has omnes speluncas Impera-
 tor magnificè exornavit, salutare crucis
 signum universis hominibus prædicans.
 Porro hoc signum Imperatori mercedem
 pietatis rependens, in illa ipsius do-
 mum & Imperium amplificat, Regniq;
 tempus multis annorum circulis confir-
 mat, optimis liberis ejusq; generi & eo-
 rundem posteris virtutis fructus ac præ-
 mia reservans. Atq; hoc maximum est
 argumentum potentia, ejus qui ab Im-
 peratore colitur Dei, quod rectam ju-
 stitiæ lancem paribus utrimq; momen-
 tis librans, utriq; parti congruam mer-
 cedem attribuit. Nam illos quidem qui
 sacras ædes expugnaverant, impietatis
 pœna è vestigio infecuta est. Quippe om-
 nes illico sine stirpe, sine domo, sine
 larè, è medio sublati sunt. Hic verò qui
 dominum suum omni genere pietatis
 colit atq; observat, & nunc Basilicas in
 honorem ejus instruit, nunc donariis ubiq;
 terrarum consecratis illum subditis
 suis commonstrat, jure merito eum fami-
 liaræ Imperii ac generis suis Servatorè
 Custodemq; habere cernitur. Hoc modo
 Dei gesta, per divinam salutaris signi
 virtutem omnibus innotuerunt. de quo
 signo plurima dici possunt, quæ norunt
 ii qui sacra Theologia mysteriis initia-
 ti sunt. Est enim hoc reverà salutare

CAP. X.

A ἀφίερα. μακροῖς ἐξωθεν περιόλοις τὴν πο-
 τα νεὼν περιλαμβάνων. εἰσω δὲ τὸ αὐτὸ
 τορὼν εἰς ἀμήχανον ἐπαύρων ὑψώθη, ἐν ἡ-
 ταῖς δὲ μὴ ῥήματι κατεπόικιλεν αὐτὴν
 ἡ τῆτο πλείοσι, Ἰξέδραϊ τε ἐν κύκλῳ ἀπὸ
 σοιχισάμην, παντοίοις ἐσεφάνε καλλή-
 τὰ ἡ μὴ ἐν, ὡδὲ σιωετελεῖτο τὰ ἐπὶ
 τῆ παλαμηνῶν ἐθνικῆς ἐξεραιῶν βασιλῆως
 ἐστίας ἐν μέσῳ, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ σωτηριῶν μακ-
 τύριον, οἶκον εὐκτῆριον παμμεγέθη νεὼν τε-
 λῶν τῶ σωτηριῶ σημεῖω πλεῖστοις καὶ δαυλῶσι
 B κατεκόσμη φίλοτιμίαις. μνήμᾳ τε μνησ-
 αῖωνίᾳ γέμον. αὐτὰ τετὲ μεγάλα σωτηριῶ
 τὰ κατὰ τῆ θανάτε τροπία, λόγῳ παρὰ
 κρείηποσιν ἐτίμα καλλωπίσασι πρὸς ἐ-
 δπολαβῶν ἐν τῆδε χώρῳι τρισὶν αἰσῶσι μ-
 σικοῖς τετιμημῆσας, πλεῖστοις ταύτας αἰσῶ-
 μαῖς ἐκόσμη. τὰ μὲν παρὰ τῆς θεοφανείας
 αἰσῶ, τὰ τῆς καταλήλῃς νέμων τιμῆ. τὰ
 ἡ τῆς ὑσάτης ἀναλήψεως, τὴν δὴ τῆς ἀνε-
 ρείας μνήμῳ σεμνύνων. τὰ ἡ μέσῳ τῆ πα-
 τὸς ἀγῶν, τὰς σωτηρίας αἰνῶν κατὰ
 C ταῦτα δὴ πάντα βασιλεὺς ἐκόσμη, το σω-
 τριῶν εἰς ἀπάντας ἀνακηρύξαν σημεῖον τῆ
 τῆς εὐσεβείας αἰσῶ τὰ ἀμοιβαῖα ἀφῆμῶν
 οἶκον, ἀπάντα καὶ θεῶνον αἰσῶ, θεῶνα τῆ θε-
 σιλείας, μακροῖς ἐτῶν περὸδος χρονίῳ
 πασὶν ἀγαθοῖς καὶ αἰσῶ γενεῖ διασῶχαι τῆ
 τῆτων, τῆς τῆς ἀρετῆς κασπερ ταυμῶσι-
 νων καὶ δὴ τῆτ ἡ τὸν μέγιστον τῆ τετι-
 μωμένῳ δυνάμειος δῆγμα, ἐπὶ δὴ δυνά-
 σωῆς Ἰξίσε νέμων τὰ τάλαντα, τὴν κατὰ
 ξίαν ἀμοιβῶν ἐκατέρῳ τάγματι παρὰ τῆ
 D διό τοῖς μὲν τῆς εὐκτῆρις οἶκος πολυερεσ-
 σι, ἀπαπόδας εἶπετο τὰ πῆ χειρατῆς ἀνα-
 βείας. ἀρρῖζοῖτε καὶ αἰσῶ, ἀπὸς νεῖτε καὶ
 φανείσ κατῆσαντο ἀπαρῆμα δὲ ἡ τῆ
 αἰσῶ δεσπότην παντοίοις τροποῖς εὐσεβῶ
 τιμῆ. καὶ τοτὲ μὲν οἶκος αἰσῶ βασιλῆως
 νων ἡ τῶν τοτὲ ἡ τοῖς ἀπανταχῆ γῆς ἀφῆ-
 μασι, τοῖς ἀρχομένοις ἀναφαιῶν, εὐσεβῶσι
 τὸν οἶκον βασιλείας, καὶ γένεσ σωτηριῶν
 φερεῶν εὐεατο. ὡδὲ θεῶ κατεφαιῶνατο περ-
 ξείσ, δι ἡ αἰσῶ ἀρετῆς τῆ σωτηριῶ σημεῖ-
 Οὐδὴ πῆρ μακροῖς ἀν εἶη λέγει μῆσας τῶ
 λόγων ἀνδρῶν ἀπαδομένῳ καὶ ἡ τῶν